

Observatoriulu ese de done ori in septemana, Mercuria si Sambat'a.

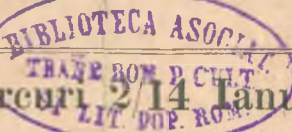
Pretulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisa cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singlarici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate, se plateacu pe serie séu linia, cu litere merunto garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 1.

Sibiu, Mercuri 14 Ianuariu.

1880.

Studiu comparativu intre legile fundamentali dualistice.

De candu natiunea boema turbura asia de multu apele dualistiloru, press'a ungrésca nu inceta a protesta si a sustine, ca pe partid'a actuale dela potere si in genere pe natiunea magiara nu o atingu intru nimicu postulatele cechiloru, si sunt puține acelea diarie care nu'si ascundu capetele ca paserea strutionulu, ca se'si faca illusiuni ca nu o mai vede nimeni. Noi comunicaramu in Nr. 101 din a. tr. postulatele cechiloru coprinse in cele patru memorande nationali substernute monarchului, era in Nr. 104 amu aratatu in contra tiraniloru demagogi, ca in acestu statu monarchicu natiunea boema si ori-care alta natiune are dreptu se recurga la tronu si se'i cera protectiunea contra tiraniei venite asupra loru, fia dela maioritati nationali, fia politice, era coron'a, tronulu, monarchulu are si dreptulu, inse si datori'a se asculte pe cei asupriti si trantiti la parete, se'i ia sub apararea sa, deschidiendu-le drumulu spre a'si recastiga drepturile si a scapa de asuprire. Nu pote coron'a se suferi pe la finea acestui secolu alu 19-lea, ca vrea parte ori-care a locuitoriloru statului se mai fia tractata de cãtra altele ca poporu subjugatu. ca Raiah (turma), precum au fostu tractate pana deunadi si poporale din Turci'a europena.

Pentru-ca se scape din acesta strimtoare, press'a ungréna si preste totu politici ungresci esplica pretensiunile natiunei boeme asia, ca si cum acelea aru fi multu mai modeste decatu spre ex. ade natiunei romane si mai puține chiaru si decatu ati'a cu miere trasa pe la gur'a nationalitatiloru prin legea ungrésca din a. 1868.

Totu cu acesta intentiune „Pester Lloyd“ dice, ca cererile cechiloru aru fi mai multu de natura filologica, ca de cea politica; eara candu se incerca se traga paralela (se compare, se asemene) intre postulatele cechiloru si intre legea ungrésca despre nationalitati, atunci o incurca reu, si inganandu-se elu pe sinesi, o pate ca femeia cea surprinsa: „Barbatiele puiulu meu, nu crede tu ce ai vediutu, crede ce'ti spunu eu.“

Vediendu-se acelu trufasiu plutocratu din B.-Pest'a strimtoratu reu prin activitatea boemiloru si voindu se mai lege si asta-data ochii lunei, ia refugiu pana la minciun'a manifesta, ca legile ungresci redactate in limb'a magiara ca originale, s'aru traduce si publica inca si in alte siese limbi

ale patriei. „P. L.“ adeca isi permite aci unu anachronismu necalificabile, afirmandu ca ungrui facu aceea ce au facutu numai austriacii sub periodulu absolutismulu, pre candu se traducea, tiparia si inpartia, ex officio, sub veghiarea ministrului justitiei, nu numai legile generali si speciali, ci si alte decrete, rescripte, instructiuni de ale regimulu. Din tote acestea nimicu nu s'au vediutu si nu se vede in Ungari'a dela 1867 incóce.

Drepturile provinciiloru din care e compusa monarchi'a austriaca, sunt asecurate prin contracte bilaterali; totu asia si a le nationalitatiloru. Cele mai memorabili din contractele de natur'a acesta sunt ale Boemiei. Daca acelea s'au calcatu mai de multe-ori de cãtra germani, a fostu calcare, abusu, nedreptate, cu care nu se pote desfiintia nici-unu dreptu pe lume. Dara nu despre drepturile istorice se ne fia aci vorb'a, ci despre cele omenesci, asia precum sunt ele definite de cãtra cei mai celebrii jurisconsulti din secolulu nostru, aplicate totu-odata in câteva staturi civilisate.

Imperatul si regele Franciscu-Josifu I prin diplom'a Sa din 20 Octobre 1860 delaturandu sistem'a absolutistica, se incerca se inbine si se inpace drepturile istorice cu teoriile drepturiloru omenesci preste totu. Prin patent'a imperiale din 26 Febr. 1861 dis'a diplom'a suferi óresi-care corecturi, nu in sensu absolutisticu, cãtu mai virtosu in sensu centralisticu, inse constitucionale. Acelea legi fundamentali octroate nu potea se aiba pretensiunea de vreo perfectiune mare; dica inse fariseii si demagogii moderni ori-cãte voru vrea, dara acelea doue acte de statu era perfectibili; nu avea decatu ca poporale se se invoiesca intre sine si celu multu in alu doilea periodu parlamentariu se le modifice asia, ca se satisfacese interesele tuturoru. In locu de acesta, evenimentele bellice produsera dualismulu, prin care potestatea intréga a statului se inpartí intre germani si magiari, era celelalte nationalitati fusera trantite la parete, dupa expresiunea fostului ministru-presedente comite Beust.

Cu tota acea trantela inse, germanii austriaci cu totu egoismulu loru au fostu multu mai prudenti decatu se traga nationalitatiloru si cu pumnulu in falci; ei n'au cutediatu se tracteie pe slavii compatrioti ca pe cuceriti, subjugati, ca Raiah, decatu s'au adoperatu numai se traga cãtu mai multu jaru la ól'a loru; ei n'au avutu curagiulu se dea ministeriului carta bianca, potestate discretionaria

preste vreo nationalitate, era candu a fostu se tréca diplom'a si patent'a prin modificari essentiali, germanii éra si n'au cutediatu ori ca s'au genatu de lumea europena, ca se atace in fačia marele principiu alu egalitatiei de drepturi, ci s'au indetstulatu cu reservatiunea mentale, ca dupa aceea, la aplicare, se mai smulga folóse in partea loru. Pe acesta cale au resultatu legile fundamentali din a. 1867 deodata cu installarea sistemii dualistice in Budapést'a si cu punerea Transilvaniei in stare esceptionale, intr'o specie de obsidiune coperita cu frundia de finicu, inse cu atãtu mai periculósa.

Ce s'au alesu din egalitatea de drepturi in Ungari'a si Transilvani'a, o scimu, in cãtu ne este acru sufletulu de atãta sciintia. In tota Europ'a nu ne veti mai pote numi o singura tíera, cu esceptiune de Poloni'a si de tierile turcesci, care se fia tractata ca Transilvani'a. Presupunendu legile respective ungresci politice in generalu, electorali, de nationalitate, scolastice, hierarchice etc. ca cunoscute, trebue se ne întórcemu odata si la legile din Cislaitani'a, ca se vedemu cu nu s'au redactatu acelea in acea parte a monarchiei de cãtra constituante si legislative, si cum se aplica in praxe.

Aci ne ocupamu asta-data numai cu legea de nationalitati. A. XIX din legea fundamentale a statului austriacu dela 21 Dec. 1867 suna asia: „In tierile in care locuescu nationalitati mai multe, scólele publice trebue se fia organizate asia, in cãtu fara a se aplica vreo sila spre a invetiã vreo alta limba a patriei, fia-carei din acestea nationalitati se i se procure midiulócele necesarie, ca se se cultive in limb'a propria.“

In acelašiu art. fundamentale 19 este garantata de cãtra Statu egalitatea de drepturi a tuturoru limbiloru patriei, in scóle, in functiunile publice si in viati'a publica (adeca in parlamentu, in diete, in adunari municipali, la tribunale etc.).

Cum s'au aplicatu aceste legi fundamentali in Cislaitani'a, vomu afla cu alta ocaziune; aci premittemu numai atãta, ca de s'aru fi aplicatu acelea in Ungari'a si mai virtosu in Transilvani'a numai asia cumu s'a intemplatu acesta in Cislaitani'a in cei 12 ani, noi romanii, serbii, rutenii, slavacii, indolenti precumu camu suntemu, nu amu fi mai reclamatu nimicu, precumu reclama boemii, moravii si slovenii din Cislaitani'a. Ei au tota dreptatea ca reclama egalitate perfecta, noi in sa mai cautamu si

Foisiór'a „Observatoriului“.

Schitie ethnografice si topografice din comitatulu Hunedórei.

Geografi'a este un'a din acelea sciintie auxiliare a le istoriei, care in tierile locuite de romani au fostu tractate pana in anii din urma in modu forte vitregu. Pana in a. 1848 numai in clasele gimnasiali se dedeau ceva cunoscintie geografice macre si seci ca bucatele romanesci din paresini. Urmarea era, ca apoi si cunoscintiele istorice puține câte se propunea, semená mai multu cu fabule, care se potu culege din ori-ce tíera si dela ori-ce poporu. Dela 1850 inainte se invetia geografia mai multa; dara mai virtosu pana cãtra 1861 se incepea cu unu scheletu de geografia generale, dela unu polu pana la altulu si giuru inpregiuru de globu, se continua cu geografi'a imperiului austriacu, in care inse geografi'a speciale a provinciei locuite de noi. óresicumu se inneca si disparea. Aci adeca jocá o maxima politica coprinse in doue cuventiele: Unitatea monarchiei. Acea unitate se intielegea asia, ca tote partile aveau se fia conglomerate un'a preste alta, in cãtu successive se nu li se mai audia nici de nume. De aici vine,

ca vei afla generatiuni intregi, care'ti voru sci descrie tote capitalele Europei, Asiei, Americi, dara din patri'a loru se nu'i intrebi nimicu, ca-ci se simtu genati. De cunoscintie topografice singulari nici vorba. In acestu ramu suntemu atãtu de straini, in cãtu nici premiele de mii de franci puse de cãtra academi'a scientifica romana pentru descriptiunea câte unui districtu n'au avutu pana acuma nici-unu resultatu la literati nostrii. Acestu adeveru enuntiatu aci n'are se fia inputare, ci numai cãtu constatamu, ca este asia. Dintre betrani, anume Sasii din Transilvani'a, au cultivatu si geografi'a patriei in comparatiune mai multi insi de cãtu altii din alte nationalitati, dara nici pe generatiunile loru nici pe a le magiariloru se nu le iai prea de scurtu, prea riguros, ca-ci mai toti voru cadea la examenulu d-tale din geografi'a patriei.

Cu Schitiele topografice si ethnografice esite din pen'a unui venerabile octogenariu, fostu inainte cu 55 ani profesoru alu redactorulu acestui diariu, culesu din celu mai mare districtu alu Transilvaniei inainte cu 27 de ani, avemu de scopu a incuragia si pe alti fii ai patriei, ca se se ocupe cu studierea si descriptiunea districtelor in care petrecu ei. Comitatulu Hunedórei cunoscutu la istorici si sub nume de Valachia Transilvanica, limitofu cu Banatulu Temisórei si cu alu Craiovei, avea

dupa divisiunea vechia unu teritoriu de 77 miliarie □ (per 4000 stanjini patrati), era dupa cea noua, adeca dupa incorporarea unei parti din comitatulu Zarandului si asia numitulu Scaunu alu Orasciei, preste 90 mil. □, prin urmare singuru acestu comitatu face aprópe 1/10 din totu teritoriulu princip. Transilvaniei. Locuitorii sei in numeru preste 220 mii de suflete sunt cu esceptiune de celu multu 10%, toti romani. Cele mai multe urme si ruine a le domniei romane pana la 274 d. Chr. se afla in acesta regiune a tierii, in cãtu nu este nici-o parte in care se nu dai preste ele pana in dio'a de astadi, de si domniile barbare au devastatu pretotindeni. Totu asia c. Hunedórei este plinu si de monumente remase din evulu mediu si anume dela inceputulu domniei Corviniloru. Multime de familii patriciane romanesci, in parte rudite cu cele din Romani'a, au esitu totu din acelu comitatu, de unde apoi s'au incorporatu successive la familii aristocratice magiare. Unu numeru bunicelu din acelea familii mai existe pana in dio'a de astadi, si auctorulu operatulu ne face cunoscuti cu mai multe din trensele, precum vomu vedea in decursulu publicatiuniloru nostre.

la comoditate, nu totu la dreptate, de aceea remaneau de atâtea ori cu budiele inflaite.

Intr'unu altu Nr. vomu demonstra cu cifre aceste afirmatiuni a le nostre.

Despre centralisatiune si egal'a indreptatire a nationalitatiloru.

Acestu articolu-memoriu scris de cunoscutulu barbatu de statu alu boemiloru Dr. Franciscu Palacky, au aparutu pentru prim'a ora in diariulu „Narodni Noviny“ in 23 Decembre 1849. Fatia cu situatiunea politica de astadi a monarchiei austro-ungare, credemu a face unu bunu serviciu publiculu nostru, deca vomu reproduce la loculu acesta acea importanta scriere a renumitulu istoricu si barbatu politicu alu boemiloru, a carei actualitate este necontestabila tocmai in momentele acestea, candu erasi s'a pusu la ordinea dilei autonomi'a provinciala si egal'a indreptatire a nationalitatiloru trantite la parete.

La 1849 va se dica, inainte de acesta cu 30 de ani, multu regretatulu si neuitatulu Palacky a scrisu asia :

„Cestiunea despre federatiune seu centralisatiune preocupa acuma apröpe de 20 luni spiritulu tuturoru acelora, cari dorescu inaugurarea si consolidarea unui gubernu constitutionalu in Austri'a. Reichstagulu din Kremsier nu i s'a lasatu tempu de ajunsu, pentru ca se pöta deslegä acösta cestiune prin o dilucidare si intielegere comuna; de örece inse la acelu Reichstag a fostu representata numai o jumetate a imperiului, apoi, nu vomu tacsa perderea suferita cu o mesura preamare. Prin octroarea Constitutiunei din 4 Martiu 1849 gubernulu s'au decisu in modu practiculu pentru centralisatiune, pe care de si nu o au aplicatu in totu loculu, dar' totusi o au introdusu intr'o parte considerabila. Pentru acösta elu a fostu laudatu apröpe mai de cätra töte organele germane din imperiu, cu preferintia in Vien'a, dar' cu atätu s'au manifestatu in gradu mai mare nemultumirea in töte diarele independente negermane, si chiaru in strainetate s'au radicaü voci, care nu vorbeau in modu favorabilu. Toti cunoscötörii de lucru sunt inse de acöru in ide'a ca: acösta cestiune este propri'a cestiune cardinala si de esistentia pentru Austri'a, dela acarei deslegare mai multu seu mai puçinu fericita, depinde in prim'a linia, pacea sa interna si prin urmare si capabilitatea ei de viatia si intrög'a sa positiune fatia cu restulu Europei. In acestu respectu, cestiunea acösta este totu-de-odata de o importantia européna generala si nu trebeu deci se se mire cineva, ca ea au atrasu asupra'si atentiunea chiaru si a barbatiloru de statu din strainetate.

Constitutiunea octroata este ridicata pe o basa atätu de larga, in cätu fara de a periclitä intregulu in modu esentialu, se potu face deosebite schimburi in partii despartitori si inportante reforme interne. Considerandu §. 123 care declara ca: o schimbare partiala a ei si prin urmare si o revisiune a ei este posibila in Reichstagulu celu mai de apröpe, apoi, o astfelu de intöcmire se pöte numi laudabila. Pentru ca aceste modificari, mai inainte de a fi ele inaintate ca propuneri pe calea legislativa, trebeu se fia bine precugetate si luate in considerare din töte punctele de vedere, nu ni se va luä credemu, nici noue in nume de reu, deca ne vomu espune parerea nöstra in publicitate asupra unei cestiuni de o inportantia superioara. Se prea intielege, ca in casu de a propune noi ceva despre care credemu a fi mai bunu, trebeu se ne fia permisü si a probä, pentru ce aceea nu este neconditionatu buna si din ce cause dorimu noi schimburi.

Pentru ca se ne potemu orienta pe acestu vastu terenu, trebeu se premitemu câteva observari asupra caracterulu secolulu nostru si alu imperiulu nostru. Consciint'a nationala a fostu la töte poporale si in toti timpii unu momentu nici decum neinsemnatu in viati'a loru publica si de statu; si cu deosebire la noi in Boemi'a au statu apröpe in toti timpii in frontulu istoriei, cu esceptiune pöte numai de secolulu alu XVI si alu XVII. In dilele nöstre inse ea aspira in intrög'a Europa de mijlocu la o astfelu de fortia si estindere, precum nu o a avutu niciodata. Ceea ce a fostu pentru secolulu alu XVI si alu XVII ide'a bisericesca si religiösa, aceea este pentru tempulu nostru principiulu nationalitatii. O privire aruncata asupra evenimentelor mai noue, cu deosebire asupra aceloru din anulu 1848 va trebui se convinga despre acösta, pe oricine voiesce a se instrua. Ce este dreptu, acestu principiu inca n'a petrönsu in spiritulu si consciint'a tuturoru persöneloru, tuturoru individiloru tempulu si a imperiulu nostru, ba ce este mai multu, nu

se pöte negä, ca are multi contrari, dar' cu töte acestea si cu deosebire in urm'a pretensiuniloru magiare, elu a castigatu atätu inlaintu cätu si in afara o astfelu de putere si expansiune in cätu, urmandu legiloru firesci ale istoriei universale, nu va esi de pe arena, pana ce nu va fi percursu prin töte stadiile unei desvoltari naturale. Töte acele tieri si persöne, cu deosebire in Austri'a, care mai sunt inca si astadi indiferente si apathice in privinti'a nationala, nu voru mai fi preste diece seu douedieci, seu preste treidieci de ani, si asia, motivele care se basesa pe relatiuni nationale si care la multi le paru inca neinsemnate, castiga in viati'a statulu o inportantia totu mai decidietöre. Ori-care barbatu alu gubernulu, care va desconsiderä acestu adevöru seu l'ar negä, s'ar espune unei amagiri fatale. Neintieptä ar fi si ori care restringere a acestui currentu alu tempulu si ori ce inventiuni omenesci si mijlöce contrarie n'aru avea altu resultatu, decätu suflarea in contra ventulu, prin care nu se pöte schimbä nici directiunea lui si nu s'ar potea nici abate.

Odiötra popörale din Europ'a intrög'a au purtatu mai bine de unu secolu o lupta cruda si crancena pentru interesele loru bisericesci si religiöse, pana candu obosite se inpacara, seu cu alte cuvinte, erau aplecate a recunöscere drepturile contrariulu seu a respectä in generalu egal'a indreptatire. Principiulu nationalitatii se ne conduca elu öre la asemenea lungi versari de sange, precum s'au si inceputu ele in realitate la anulu 1848? Avemu sperantia, ca cu ajutoriulu lui D-dieu, acösta nu se va mai intöplä, pentru ca aceea asupra careia partidele voru trebui a se intielege, chiaru si dupa luptele cele mai grele si sangeröse, adeca asupra recunöscerei egalei indreptatiri a nationalitatiloru, la noi, seu celu puçinu in Austri'a, este recunoscuta din capulu loculu, ba ce este mai multu, s'au proclamatu in imperiulu intregu ca o dogma fundamentala. Neintielegeri se potu nasce numai in acelu casu, candu principiulu egalei indreptatiri recunoscutu de jure, va fi de facto violatu intr'unu modu seu altulu

(Va urmä.)

La anulu nou 1880.

Sibiu, 13 Ianuaru st. n. 1880.

Cu diu'a de astadi pasimu si noi pe pragulu ultimulu anu alu decadei a siéptea a secolulu alu XIX-lea. Unu anu inbetranitu si garbovit a espiratu, pentru ca se faca locu noului anu, care ca si unu caletoru necunoscutu vine din strainetatea tempuriloru si din imperiulu necunoscutulu, ca se primésca regenti'a devenita vacanta prin espirarea antecessorelui seu.

Cunöscemu cu totii patrimoniulu ce ilu astépta pe noulu nascutu la venirea sa; nu potemu inse sci si cunöscere acelea ce ne va aduce elu in decursulu duratei sale. Cu töte acestea se i dicemu unu: „bine ai venit!“ si se dorimu, ca elu se fia mai fericitu ca celu ce a plecatu, pentru ca se nu se mai reintörca in veci.

Noi romanii de dincöce de Carpati n'avemu nici o cauza de a ne pareu reu, ca anulu 1879 si-a terminatu ieri cursulu seu, pentru ca elu nu ne au adusu nici unu bine, ba din contra, ne a fostu vitregu ca si antecessorii sei dela 1866 incöce, atätu in privinti'a situatiunei nöstre politice cätu si economice. Schimbare-se va ea öre spre bine in anulu alu carui ajunu ilu serbaramu astadi? A o afirmä acösta in modu apodicticu nu va avea curagiulu se o faca nici unu muritoru, chiaru de ar fi elu celu mai versatu si mai consumatu diplomatu alu lumei. Totu ce potemu dice si la ce ne potemu asteptä cu totu dreptulu este: ca anulu nou se ne afe, si se ne lase: destepti, activi, uniti si solidari in lupt'a nöstra de esistentia, care ni s'a inpusu si la care suntemu provocati prin forti'a maiora a inpregiurariloru in care ne aflamu. Acestea sunt nisce conditiuni, acaroru realizare depinde singuru si numai dela noi si pentru acaroru lipsa n'amu potea face pe niminea altulu responsabilu, decätu erasi numai pe noi.

Inplinindu aceste conditiuni nedispensabile, atätu in tempu de pace, cätu si in tempu de resbelu, natiunea romana va potea infriuntä cu taria, barbatia si incredere in propriile sale poteri, nu numai loviturile elementarie, dar' si pericolele politice si sociale, care inca n'au incetatü de a amenintiä in modu destulu de brutalu.

Parol'a nöstra este si va trebui deci se fia si in acestu anu nou, aceea din trecutu si adeca: prin lupta la victoria!

Acösta parola ni se dictedia nu numai de cätu situatiunea in care ne aflamu noi in patri'a nöstra mai restrinsa, dar' ea ni se impune chiaru si prin constelatiunea politica generala a Europei.

Pentru de a ne convinge despre acösta n'avemu, decätu se aruncamu o ochire repede asupra aceloru umbre bizare si schimbatiöse, care asemenea nörulu nefericitulu principe Hamlet alu Danemarcei, isi schimba configuratiunea si positiunea sa in fia-care momentu, intunecandu orizontulu politicu si producöndu o atmosfera nebulösa, incarcata de electricitate si magnetismu, care concentranduse se va descarcä de siguru, asupra vre unuia din ne-numeratele paratonere ale ingeniösei diplomatii moderne.

Pana candu maccim'a gubernelorü va fi famosulu dictatu inaripatu alu principelui de Bismark ca: „forti'a primésa dreptulu“, pana atuncea nu pöte fi vorba de consolidarea pazei interne a diferiteloru state si mai puçinu inca de pacea generala a lumei. Pana candu Europ'a va continuä si de aci inainte a fi schimbata intr'o enorma casarma si intr'unu si mai enormu arsenalu; pana candu constitutionalismulu va fi falsificatu prin coruptiunea opiniunei publice, prin joculu de papusiarä alu maioritatiloru parlamentare, create prin presiunea si ingerinti'a gubernantiloru; pana candu arbitrariulu si despotismulu isi va potea mascä crimele, fara-de-legile si capriciile sale nemorale in dosulu unoru legi la aparintia liberale, fara ca se fia controlatu si pedepsitu — pana atuncea lupt'a, seu deca voimu resbelulu si revolutiunea va fi starea permanenta a popöraloru si a statelorü, fia ele mari seu mici.

Se nu ne facemu deci ilusiuni vane, se nu escomptamu sperantiele si credintiele nöstre pe contulu realitatii, se nu ne lasamu a fi sedusi prin visuri amagitore ale fantasiei, se nu ne inchidemu ochii inaintea pericoleloru amenintiätöre asemenea acelei paseri, care ascundendu'si capulu crede ca prin aceea au scapatu de urmaririle inamiciloru sei, ci se cautamu a fi in totudeaun'a destepti, prudenti si reali in töte faptele nöstre, pentru-ca numai asia vomu potea fi luati in seriusu si respectati.

Politic'a domitöre astadi nu numai ca nu are nici o trasatura umanitara seu ideala, care ar fi in stare se entusiasmedie si se provöce popörale la aventuri romantice ca pe tempurile cruciadeloru seu alu resböieloru de libertate, nu! ci din contra, ea este basata pe egoismulu si materialismulu celu mai brutalu. Se pare ca si candu ne amu aflä in ajunulu unui resboiu universalu, in care adversarii nu se multumescu numai cu aceea de a se invinge unulu pe altulu si a isi dictä unii la altii legi, asia, precum o a facutu romanii, ci ca tient'a finala este: subjugarea, nimicirea si estermnarea celui invinsu.

Acösta este in liniamente generale situatiunea in care aflä anulu celu nou lumea vechia, precum si cea noua, adeca: lupta si erasi lupta, pe mare si pe uscatu. Unde este öre pacea?

Camilu.

Bucovin'a.

Institutiuni eclesiastice si scolastice.

Eruditulu domnu protosincelu Mironu M. Calinescu, profesoru la universitatea din Cernauti, totuodata secretariu alu Societatii pentru cultur'a si literatur'a romana in Bucovin'a, pe langa calendariulu ce esi in editur'a aceleiasi societati pe anulu VII-lea, publica si unu Almanachulu, de si scurtu, demnu inse de a fi cunoscutu in cele mai intinse cercuri de lectori romani. Multe si gloriöse sunt suvenirile istorice ale mitropoliei de Sucöv'a, care in urmarea resturnatureloru secularie se afla astadi desfacuta in doue mitropolii, dintre care una transformata cu totul. Istori'a eclesiastica a romaniloru este scrisa pana astadi numai in fragmente; era documente s'au adunatu si se mai aduna neincetatu; inse cäti le cunoscu si cine le citeste? Dintre cei repausati in Domnulu unu Samuilu Micul, unu Georgie Sincai, Petru Maioru, mitropolitulu Veniaminu, Lesviodax, fratele mitropolitulu Neofitu alu Ungrovlachiei, Eudoxiu Hormuzache, dintre cäti se mai afla din mil'a lui Ddieu in viatia, canonicii Timoteu Cipariu, Joaniu M. Moldovanu, archimandritulu Jenaceanu din Bucuresci, B. P. Hasdeu si döra mai multu decätu toti, eruditulu si laboriosulu Melchisedecu episcopulu diecesei de Romanu, au sacrificatu laböre si avere propria si pentru adunarea de documente eclesiastice, cätu s'a potutu mai multe si mai inportante. Pentru istori'a bisericeii din Bucovin'a este imperiösa necesitate ca se esa la lumina o colectiune de documente, sau o monografia documentata pe cei din urma 90 de ani, in care periodu acea biserica orthodoxa a trecutü impreuna cu poporulu seu prin prefaceri, precum abia credemu se fia mai trecutü vreo alta parte a bisericelorü romanesci. Cäteva date chronologice consemnate in Almanachulu dlui M. Calinescu ne confirma si mai multu in acösta opiniune a nöstra.

Bucovin'a s'a incorporatu la staturile austriace in

poterea tratatului încheiatu între imperatés'a Mari'a Teresi'a si sultanul Abdul Hamid I la Constantiupole în 7 Maiu 1775, s'a executat inse dupa multe alte negocieri diplomatice si actiuni militare, numai în 2 Juniu 1777. (Vedi Hormuzache, Documente pentru Istori'a Românilor vol. VII). În 1781 curtea imperiale a decretatu si rumperea episcopiei dela Radauti de de câtra metropoli'a Sucevei si a Moldovei, a carei resedentia erã în Iasi.

Rupta episcopi'a Radautilor de câtra Mitropoli'a sa canonica, în anul 1783 i se dete titlulu de episcopi'a „Bucovinei“, totu-odata fu si subordinata mitropoliei serbesci dela Carlovitiu, „în agendele dogmatice si spirituale“, sau cum se dice în dreptulu canonicu, „în sacris“, era „circa sacra“ fu supusa guvernului centrale din Vien'a. Spre a consolã ôresicumu pe bucovineni pentru acele reforme, li s'a permis în acelasi anu 1783 cã se readuca reliquiele (môscele) s. Joanu celui nou de Golkwa din Galiti'a si se'lu asiedie în biseric'a mitropoliei din Suceava, cã adeca se aiba la ce se inchinã credintiosii.

Pentru-cã se nu fia prea aprôpe de Iasi, indata în urmatoriulu anu 1784 se decretã stramutarea resedentiei episcopului Bucovinei dela Radauti la Cernauti.

Prin rescriptu imperatescu din 29 Aprile 1786 s'a decretatu „formarea fondului religionariu din proprietatile episcopiei Radautilor si din ale monastirilor din Bucovina pe temeiulu planului regulamentariu pentru preotimea orientale din Bucovina“. — În acelasi anu s'a redactatu si unu regulamentu pentru organizarea consistoriului episcopescu, care apoi s'a si executatu în decursulu anului 1787, s'au regulatu (arondatu) totu-odata parochiile si protopopiatele din tôta diecesea numita acumu a Bucovinei. În acelasi anu s'a infiintiatu si scôl'a pentru clerici în monastirea Horecii de langa Cernauti, de unde apoi în a. 1800 s'a stramutatu în acea capitala a provinciei. — Ar fi prea interesantu se se afle, daca tôte acelea prefaceri prin care trecuse pâna acilea biseric'a Bucovinei, au fostu votate sau inca cerute, propuse prin vreunu organu alu aceleiasi, fia în ordine hierarhica sau fara aceea, adeca prin vreunu sinodu, ori numai prin vreunu consiliu (consistoriu) episcopescu, ori chiaru fara a'lu întreba macaru pe acela, si fara a respecta intru nimicu autonomi'a bisericésca, s'au decisu si decretatu tôte numai „ex jure principis circa sacra;“ ori-cã si biseric'a Bucovinei fusese tractata în tôte cã cucerita, subjugata, sãu si numai cã o mica orfana innocenta, luata sub tutoratulu cabinetului imperiale.

(Va urmã.)

Romania.

— Despre comerciulu Romaniei amu promisû în altu Nr. unele date oficiale dupa „Curier. fin.“ Acela dice :

Din tabloulu oficialu s'a potutu adeva cã, în aceste prime siase luni, valôrea obiectelor inportate în tiér'a nôstra s'a urcatu la cifra de 116,318,754, lei, iara exportulu la 105,578,871 lei, adica bilanti'a comerciala s'a incheiatu cu o diferentia de 10,638,883 lei în plusu pentru importu asupra exportului.

Comerciulu exterioru celu mai insemnatu pentru Romani'a este acela ce acêsta tiéra ilu face cu Austro-Ungari'a, atatu din punctulu de vedere alu importului cãtu si din acela alu exportului. În adevêru, în aceste prime 6 luni s'au importatu de peste Carpati obiecte în valôre de lei 58,396,946 si amu exportatu pentru lei 24,810,141. Partea cea mai insemnata a importului din Austro-Ungari'a în Romani'a o ocupa materialele textile si derivatele lor, în valôre de lei 14,003,976, si apoi pielaria, blaniaria, curelaria, obiectele de incaltiaminte, etc. în valôre de lei 10,786,226. Cãtu pentru exportu, primul articulu alu Romaniei au fostu materialele farinose si derivatele lor, a caroru valôre s'a suitu în primul semestru la 14,499,937 lei.

Alu doilea rangû în comerciulu nostru exterioru ilu ocupa Angli'a, care ne a trimisu în acelasi spatiu de siase luni materii de 26,785,733 lei, si pentru care am exportatu valori de 17,318,291 lei. Aceea ce importamu mai multu din Angli'a sunt materialele textile si derivatele lor — în suma de lei 16,473,015 —, si apoi combustibilele minerale — 4,897,444 lei —. Exportulu nostru pentru Angli'a se compune aprôpe exclusivû din materialele farinose în valôre de 17,134,149 lei.

În alu treilea rendu vine Franci'a, dela care amu importatu de 6,094,488 lei si pentru care amu exportatu de lei 7,018,772, si apoi Germani'a, pentru care s'a exportatu de 741,433 si care ne a trimisu valori de 7,654,683.

În generalu, exportulu Romaniei se compune în cea mai mare parte din cereale, din diferite materii brute, cum e pielaria, blaniaria, din vite etc. Cãtu pentru obiectele de industria, nici nu este vorba la exportulu nostru: totulu ni se trimite de afara, din Austri'a, din Angli'a, Franci'a etc. Pe acestu terenu dêru, avemu multu de facutu, pâna sa ajungemu a ne subtrage în cãt-va de sub regimulu tributariu catra alte state, sub care ne aflamu adi.

Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

— De langa Timisiu (Banatu).

(Unu cuventu modestu câtra inteligentia romana din comitatulu Carasiu.) E cunoscutu, cumcã majoritatea poporatiunei în cottulu nostru e romana, precum si cã în acestu cottu se afla unu gimnasiu completu de 8 clase, redicatu în Lugosiu din contribuirile benevole ale poporatiunei din cottu. Limb'a propunerei la acestu gimnasiu e cea magiara, de si majoritatea studentiloru e romana. Acêsta inpregiurare s'ar poté esplicã în cãtva din constelatiunile politice sub cari traimu astadi. Alta inpregiurare in sa cu multu mai trista e, cã limba romana nu se propune la acestu gimnasiu decãtu numai pâna în a 4 classa. Lectorulu va sci se' si esplice aceste nedreptatiri.

Avemu în cottu inteligentia romana numerosã, avemu Episcopii în Lugosiu si în Caransebesiu. De ce se interessedia acesta inteligentia? Episcopi si consistorie nu cumva tnu acêsta inpregiurare atãtu de puçinu insemnatã, în cãtu se nu merite a se ocupã cu ea? Decãtu esista acestu gimnasiu superioru, nimene n'a propusu romanesce nici-unu studiu scolariloru si studentiloru romani, cari se afla în absoluta majoritate.

Si ce facu acesti studenti romani? se inolédia mereu în cêt'a magiarisatãria si acolo declama din poesiele demoralisatãre ale lui Petõfi si altii. Nu trebuie cautatu multu, cã-ci exemple nenumerate se oferescu de sine. Atãtu un'a cãtu si cealalta episcopia nu-si poté capatã teneri spre a'i pregati de preoti, sau de si capeta, aceia — onóre exceptiuniloru — dupa unu anu doi se arata nedemni de statulu preotiescu. E lucru naturalu, pentru cã spiritulu lor e petrunsu de alte sentimente, era nu de acelea, pe care le nutresce poporul rom. Lor le place lectur'a ungrésca si nemtiésca, si nu numai cã nu sciuseru romanesce, dar nici vorbi cum se cade, încãtu adeseori se poté observã, cã tierianulu vorbesce cu multu mai correctu romanesce, decãtu preotulu seu absolutu de gimnasiulu din Lugosiu. Deca lucrulu va merge totu asia, atunci preotimea dupa unu deceniu va fi ôre-cum pregatita dupa spiritulu domnitoriu; atunci si parintii episcopi voru poté corespunde cu membrii clerului în limb'a diplomateca a statului, pentru-cã nesciundu scrie în alta limba, voru fi constrinsi a se accomodã dupa inpregiurari. Asia se stinge unu poporu, mai multu din vin'a s'a decãtu din presiunea straina. Se stinge deca nu arata spiritulu de vietia si nu observedia periculu ce'lu amenintia. Exemplele de portari depravate si desfrenate au coruptu si pe poporu, în cãtu astadi e o raritate a vedé într'o familia unulu, multu doi copii. Cine n'ar crede, cerce prin partile Oravitiei. Mameloru li-e uritu a cresce prunci si candu au nascutu doi, trei, înceta de a mai nasce. Concubinatele se inmultiescu; în anul 1879 au fostu în Dieces'a Caransebesiulu aprôpe la trei mii — 3000 — concubinate publice (Vedi actele sinodali din acelu anu). Cãte au fostu occulte, e cunoscutu numai inaintea lui Ddieu. În dieces'a Lugosiu cine scie daca nu sunt era atatea? De nu se voru luã precautiuni contra astui-feliu de inimici, atunci cetatea e derimata, ducii cu ôstea lor nu voru mai avé ce aparã, pentru cã diluviulu i-va duce cu sine si pe ei.

Nu sunt acestea nescociri seu fantasii de ale cutarui pessimistu, ci adevêruri culese din pracsã, de câtra iubitoriulu de poporu.

T. Grachu.

— Not'a redactiunei la acêsta corespondentia. Nici-odata nu amu fi datu locu la nescociri acuse atãtu de grave, ridicade mai virtosu asupra inteligentiei din Banatu, daca nu aru fi fostu decisive în ochii nostrii urmãtoarele temeieri: 1) cã alte patru corespondentii venite din aceeasi provincia în cursulu anului, scrise în aceeasi materia, în acelasi spiritulu si cu aceeasi dorere sufletésca cum este si acêsta, le-amu datu în adinsu la o parte, spre a nu scandalu pe nimeni. 2) cã inse ceea ce nu amu publicatu noi, au scosu la lumina si pâna acuma diariile magiare si germane în sute de variatiuni si de regula cu refrenulu, cã „rass'a romanésca din Banatu merge spre perire. 3) cã dn. corespondentia asigura în comitiv'a sa privata, „cã mai virtosu vietia sodomitica nutrita prin exemple spurcate duce la perire neincongiurata.“ 4) cã între auctori corespondentiloru sunt si doi preoti demni de tôta stim'a.

Sciri diverse.

— (Balulu juristiloru) care a avutu locu Sambeta sér'a în sal'a dela „Imperatulu romaniloru“, a fostu si de astadata elegantu, bine cercetatu si animatu. Prin acestu balu petrecerile carnevalului au luat unu demnu si frumosu inceputu.

— (Petrecerea costumata de pathinagiu) care din caus'a timpului nefavoritoru, a trebuitu se se amene de doue ori, au avutu în fine locu, Luni sér'a pe unu tempu minunatu, adeca 18° R. sub 0. Ghiatia minunata, iluminatiune brilanta, musica escelenta, costume interesante, tôte acestea au contribuitu cã petrecerea se fia cãtu se poté de vesela si animata. Numerosulu publicu s'a departatu cam inghiatiatu — dar' multumitu.

— (Esecutiune în diu'a de Craciunu.) În anul 1879 cu deosebire a potutu omulu ceti prin jurnale felurite episoade si scene din activitatea executoriloru judecãtoresci, cari episoade una întrece pre cealalta în cinismu si în despretuirea umanitatii. Anulu n'a potutu inse se se incheie fara a se pune corõna la

tôte. Dupa cum se aude din fontana vrednica de credintia, chiaru în diu'a de Craciunu s'a dusu esecutiune asupra mai multor Romani din Poplac'a langa Sibiu. Se scie, cã unic'a mangaiere a Romanului în timpuri grele cã cele de fatia este religiunea si bucuri'a lui la sant. serbatori cele mari, în care se consolésa sufletulu lui. Romanulu cã totu crestianulu în diu'a de Craciunu, astépta se se bucare, pentru cã s'a nascutu Domnulu. Advocati cã T. si Cs. cari ceru si punu termine de esecutiuni pe astfelu de dile, precum se pare, nu numai nu sciuseru respectã ce e mai santu si mai scumpu omulu, ci se paru, cã sistematice lucrésa la nimicirea simtiului celui bunu în anim'a poporului. („Telegf. rom.“)

— (2000 pomi nobili) sunt spre vendiare la Nicolau Avramu invetiatoriu în Totvaradia, ettulu Aradu, post'a si statiunea calei ferate: Soborsin; si adeca: meri 15 soiuri, — peri 10 s. — ciresi 6 s. — pruni 6 s. — caisini 4 s. — pretulu unuia 20 cr. v. a. Sunt numai soiuri bune si fine.

Sementiari de 2—3 ani frumosi: 1000 fragari (dudi), sut'a cu 60 cr. — 1000 Prunus mahaleb (fôrte buni de trupini a nobilã în ei ciresi), sut'a cu 1 fl. 50 cr. — 500 pruni, sut'a cu 80 cr. — 30 bucati Periploca graeca, (o planta frumosa suitãre-acatiãtãre), à 20 cr. — Comande se primescu pe langa trimiterea de jumetate pretiu, pentru-cã la calea ferata numai francati se primescu. Comandele ar fi bine se se faca cãtu de curendu. Espedarea pomiloru va urmã de locu ce va permite tempulu, în ordinea cum a intratu comandele.

— (Multiamita publica!) Din generositatea si bunavointia domnului I. M. Riureanu din Bucuresci prin on. comitetu alu Asociatiunei transilvane din Sibiu sub Nr. 31—1879 am primitu pentru bibliothec'a scôlei principale din Siomcut'a mare 15 carti de lectura pentru prunci si anume: 1. Istoriãre pentru copii; 2. Noui Istoriãre pentru copii; 3. Datoriile copiiloru câtra parinti; 4. Cele 2 sorori; 5. Famili'a Crestina; 6. Priveghitãrea; 7. Mielulu; 8. Inelulu gasitu; 9. Rosariulu; 10. Ouale pasciloru; 11. Emigrantii la Brasili'a; 12. Cei doui frati; 13. Ros'a de Tannenberg; 14. Franclin (opere alese); 15. Conferintia asupra economiei.

Pentru care fapta nobila subscrisulu în numele directiunei scolare vinu a-mi esprimã publice cea mai ferbinte multiamita si recunoscintia, atãtu generosulu domnu I. M. Riureanu, cãtu si onoratulu comitetu pentru ostenoã.

Siomcut'a mare, în 5 Ianuaru 1880.

Theodoru Blaga,
inv. primariu.

— (În folosulu inundatiloru din Transilvani'a.) Societatea dramatica romana, cu concursulu d-nei Elen'a Teodorini, artist'a teatrului italianu, va dá o representatiune în folosulu inundatiloru din Transilvani'a, Joi la 3 Ianuaru a. c. în teatrulu celu mare.

(„Press'a.“)

— (Pentru cei suferindi de mare lipsa din Transilvani'a si din tiéra.) Aflamu cã mai multe dôrne, din tôte partile societatii, organisésa doue serbari, suptu patronagiulu Inaltimii Sale Regale, Dõmn'a Romaniloru.

Scopulu este pentru a veni în ajutorulu celor suferindi în Transilvani'a, din caus'a inundatiloru, si celor suferindi în tiéra, din caus'a lipsei.

Un'a din aceste serbari va fi unu concertu, care se va dá în sal'a Teatrului celu mare, cu concursulu catoru-va dôrne si a catoru-va artisti.

Alt'a, va fi unu balu de copii, totu în sal'a teatrului.

Dõrnele care voru bine-voi a veni la acestu balu, voru fi tôte în costumulu nationalu.

Cele care nu voru voi a pune acestu costumulu, voru ocupã logele teatrului.

Maria-Sa Regala Dõmn'a va onorã aceste serbari cu presentia Sa.

În curendu vomu anuntia sér'a concertului si program'a.

Vomu anuntia apoi sér'a care se va otari pentru balu. Costumele nationale se potu cere dinainte.

Pentru cele produse la Golesci, la Dõmn'a Ionu Brateanu, strad'a Coltiei;

La Kinder-Garten, alu M. S. Regale Dõmnei, strad'a Vamei;

La Asilulu Elen'a-Dõmn'a. („Romanulu.“)

Contractulu Socialu.

De J. J. Rousseau.

(Urmare.)

Capitolulu V.

Despre tribunatu.

Candû între partile constitutive ale Statului nu se poté ficsã o proportiune esacta, seu candu

cauze ce nu se potu lesne delaturá, alterésá neincetatu raporturile, atunci se institue o magistratura particulara, care nu face unu intregu cu celelalte, care reasiedia facare factoru in adeveratele sale conditiuni si care stabileste o legatura séu unu terminu de mijlocu, fia intre principe si suveranu, fia chiaru, in casu de trebuintia, intre ambele parti.

Acestu corpu pe care eu ilu numescu tribunatu, este conservatorele legiloru si alu puterii legislative. Câte odata elu servece a protege pe suveranu in contra gubernului, precum o faceau in Rom'a tribunii poporului, câte odata érasu pentru a sustienea pe gubernu in contra poporului, precum facea consiliulu de diece in Veneti'a, si câte odata in fine, a mantienea ecuilibrulu intre ambele parti, precum faceau eforii din Spart'a.

Tribunalulu nu este o parte constitutiva a Statului si nu trebuie deci se aiba nici o portiune din puterea legislativa séu executiva. Inse tocmai pentru aceea puterea lui este mai mare, pentru că de si elu nu pôte face nimicu, pôte inse se impiedece totu. Cá aparatoru alu legiloru, elu este cu multu mai sacru si mai veneratu decâtu insusi príncipele, care le esecuta si suveranulu care le face. Nici unde nu se vede acésta mai bine cá in Rom'a, unde acei patriciani orgoliosi, cari mai 'nainte despretiuiu poporulu intregu, au fostu fortiați de a cede unu simplu functionariu alu poporului, care nu avea nici auspicii si nici jurisdictiune.

Tribunatu, temperatu intieptiesce, este radiemulu celu mai firmu alu unei Constitutiuni bune, inse indata ce are numai ceva prea multa putere, elu distruge totu. Slabitiunea nu este caracteristic'a lui si déca ea totusi esista, apoi niciodata nu se afla in acea mesura, cum ar trebui se fia.

Tribunatu esagerésá in tirania, candu elu usurpésá puterea executiva, acarui moderatoru este elu, si candu voiesce se face legi, in tempu ce elu trebuie numai se le protéga. Enorm'a putere a eforiloru, care au fostu nepericuloasa pãna candu Spart'a si-au conservatu moravurile, au acceleratu coruptiunea dejá începutá. Sangele lui Agis, vërsatu prin acei tirani, au fostu resbunatu prin urmatorii lui. Crim'a si pedepsirea eforiloru au grabitu in modu egale peira republicei, si dupa cum dice Cleomene, Spart'a nu mai érá. Rom'a au peritu in acelasu modu. Puterea executiva a tribuniloru, pe care ei o au usurpatu incetulu cu incetulu, au servitu in fine cu ajutoriulu legiloru facute pentru libertate, cá mijlocu de aperiare pentru imperatorii cari o au nimicitu. Cu privire la consiliulu de diece din Veneti'a, apoi acela este unu tribunalu de sange, oribilu in aceeași mesura pentru patriciani, cá si pentru poporu. In locu de a protege cu voce puternica legile, elu, dupa unilirea loru, nu servece, decâtu a dá lovituri in intunerecu, pe cari cineva nu cutésá a le observá.

Prin inmultirea membriloru sei, tribunatu se slabescé cá si gubernulu. Candu tribunii poporului románu, cari la inceputu erau numai doi, éra mai tardiu cinci la numeru, au voitu se indouiesca acestu numeru, senatulu nu se opuse, fiindu siguru, cá va putea infréná pe unii prin ceilalti, ceea ce se si intemplá.

Mijloculu celu mai bunu, de si pãna acuma nu au fostu intrebuintiatu de nici unu gubernu, de a impiedecá usurparea unu corpu atátu de redutabile, ar fi, cá acestu corpu se nu fia lasatu in permanentia, ci a ficsá intervale de tempu, in care elu se fia suprimatu. Acele intervale, care nu trebuie se fia asia lungi, pentru cá abusu se aiba tempu de a se intari, potu fi determinate prin lege astfelu, cá se fia usioru, in casu de trebuintia, a le face se duredie mai scurtu tempu.

Acestu mijlocu imi pare a fi fára inconveniente, pentru cá, precum amu disu, tribunatu nefacéndu parte din Constitutiune, pôte fi suspinsu fára cá aceea se suferé si imi pare eficace, pentru cá unu magistratu stabilitu de nou, nu va porni din acelu punctu de putere, pe care l'au avutu predecesorele seu, ci din acela pe care 'ilu dá legea.

Capitolulu VI.

Despre dictatura.

Inflexibilitatea legiloru, care le impiedeca de a se acomodá evenimentelor, in casuri anumite, le face pernitióse si pôte chiaru se causesé peira Statului, ce se afla intr'o crisa. Ordinea si inertia formelor pretindu unu spatiu de tempu, pe care câte-odata inpregiurarile nu ilu acordésá. Se potu presentá o miie de casuri, pe cari legistorele nu le au prevediutu si este o prevedere fórté necesaria de a simti cineva, cá nu pôte prevedea tóte.

Nu trebuie deci cá cineva se voiesca a consolidá institutiunile politice pãna la acelu punctu, cá

se nu mai aiba putere de a suspinde efectulu loru. Spart'a insasi au avutu tempuri, in cari legile ei dormeau.

Numai pericolulu celu mai eminente inse este in stare de a putea balantiá pe candu este vorba de a alterá ordinea publica, si nu este permis a impiedecá sacr'a putere a legiloru, decâtu numai in casulu, candu se agita despre salutea patriei. In aceste casuri rari si manifeste, cineva se ingrijesce de securitatea publica prin unu actu particularu, prin care i se increditiésá aceea celui mai demnu. Acésta ingrijire se pôte dá cuiva in done moduri dupa natur'a pericolului.

Déca pentru de a ilu remediá este de ajunsu a intari activitatea gubernului, atunci ea se concentrésá in manile a unuia séu a doi insi din membrii sei si in modulu acesta nu se alterésá autoritatea legiloru, ci singuru numai form'a administrarii loru. Candu inse pericolulu este atátu de flagrantu, in cátu formalitatile legiloru devinu unu obstacolu pentru de a se poté cineva apará in contra lui, atunci se numesce unu siefu supremu, care face se amutiésca tóte legile si care suspinde pe unu momentu autoritatea suverana. In casuri de acestea vointia generala nu este dubiósá si este evidentu, cá prim'a intentiune a poporului este cá: Statulu se nu piéra. Prin acestu modu de suspensiune a autoritatii legislative, ea nu este desfiintata. Magistratulu inaintea caruia ea trebuie se amutiésca, nu o pôte lasá se vorbésca; elu o domnesce fára de a o putea representá; elu pôte face totu, numai legi nu pôte face.

Mijloculu primu au fostu intrebuintiatu de senatulu románu, candu elu insarciná pe consuli, prin o formula consacrata, de a ingriji de salutea republicei. Celu de alu douilea isi aflá locul, candu unulu din cei doi consuli numea unu dictatore.*) Acestu usu Románii l'au inprumutatu dela Albani.

La inceputulu republicei, au recursu adesea la dictatura, pentru cá Statulu inca nu avea o basa atatu de solida, pentru cá se aiba destula putere de a se conservá singuru numai prin fortia Constitutiunii. Pe atunci moravurile faceau de prisosu multe precautiuni, care in unu altu tempu aru fi fostu necesare. Nu se temeau, cá unu dictatore va abusá de auctoritatea sa, séu cá se va incercá a o retienea preste terminulu ficsatu. Din contra se pare, cá o putere astfelu de mare érá o sarcina pentru acela, caruia i se dá, astfelu se grabea elu de multu de a scapá de densa, cá si candu a fi locu-tienetorulu legiloru ar fi fostu unu postu fórté penibilu si fórté periculosu.

Nu pericolulu de abusu, ci acela alu degradarei este ce me indémna a blamá o intrebuintiare indiscreta a acestei magistrature supreme in tempurile primitive, pentru cá, risipindu dictatur'a pentru alegeri, dedicatiuni, pentru lucrurile de simple formalitati, érá de temutu cá ea nu va fi redutabila in casu de trebuintia si cá se voru dedá a considerá cá unu titlu vanu, aceea ce nu se intrebuintiésá, decâtu la ceremoni desierte.

Pe la finele republicei, románii erau mai circospecti si crutiau dictatur'a totu cu atátu de puçina ratiune precum o au risipitu la inceputu. Le aru fi fostu usioru se se convinga, cá temerea lor érá nefundata, pentru cá tocmai slabiciunea capitalei érá aceea ce facea securitatea loru in contra magistratiloru pe cari i coprindea in sinulu ei, cá unu dictatore ar fi potutu, in casuri date, se apere libertatea publica, fára cá se o póta inse periclitá vreodata si cá in fine lantiurile Romei nu se faureau in Rom'a insusi, ci in armatele ei. Neusemnat'a resistentia pe care o facu Marius lui Sula si Pompeiu lui Cesare, probá indestulu, ce se putea asteptá dela autoritatea interna in contra fortiei din afara.

Acésta gresiéla i-au sedusu la altele si mai mari. Astfelu, de exemplu au fostu aceea de a nu fi numitu unu dictatore in afacerea lui Catilina, pentru cá nefindu vorba de cátu de interiorulu cetatii si celu multu de óre-care provincii ale Italiei, cu autoritatea nemarginita ce'i s'ar fi datu unu dictatoru ar fi risipitu lesne conspiratiunea, care nu au fostu innadusita, decâtu prin concursulu unoru intemplari norocóse, pe care nici-o prudentia omenésca nu le ar fi potutu prevedea vreodata.

In locu de a face acésta, senatulu se margini a transmite tóta puterea sa consuilor, de unde urma, cá Cicerone, pentru cá se póta lucrá cu succesu bunu, se vediu necesiatu a trece preste puterea aceea intr'unu punctu capitalu si cá de si in primele transporturi de bucuria conduit'a sa fi

*) Acésta numire se facea nóptea si in secretu, cá si candu le aru fi fostu rusine de a redicá pe unu omu deasupra legiloru. Not'a lui J. J. Rousseau.

aprobata, au fostu cu dreptu cuventu trasu la respundere pentru sangele versatu alu cetatieniloru in contra legiloru, inputare ce unu dictatore nu i s'ar fi potutu face. Inse elocenti'a consulelui rapi pe toti cu sine si elu insusi, de si románu, iubindu inse mai multu glori'a sa decâtu patri'a, nu au cautatu atátu mijlocele cele mai legitime si mai sigure pentru de a salvá Statulu, cátu pe acelea care i oferea lui tóta onórea acelei afaceri.*) Astfelu elu fu cu dreptu cuventu onoratu cá liberatorele Romei, inse nu cu mai puçinu dreptu au fostu elu si pedepsitu cá infractoru alu legiloru. Ori cátu de stralucita au si fostu rechiamarea lui, ea totusi nu au fostu de siguru altu ceva, decâtu o gratia.

In fine, ori in ce modu s'ar face acésta procedere inportanta, este de mai mare inportantia cá durat'a dictaturei se fia ficsata pe unu terminu fórté scurtu, care se nu póta fi prelungitu nici-odata. Pentru cá dupa crisele, care reclama infintiarea ei, Statulu séu se nimicesce séu este salvatu, si preste necesitatea imperativa, dictatur'a devine tiranica séu vana. In Rom'a dictatur'a nu durá de cátu siése luni si cei mai multi o depuneau inainte de acestu terminu. Déca terminulu ar fi fostu mai lungu, pôte cá s'ar fi simtitu indemnatu a o prelungi, precum o au facutu decemvirii cu aceea pe unu anu. Dictatorele dispunea in tocmai numai de atáta tempu, cá se póta corespunde necesitatii, pentru acarei delaturare au fostu alesu, nu i mai remanea deci tempu, cá se meditedie si asupra altoru proiecte.

*) Pe acésta nu ar fi potutu elu contá, déca ar fi propusu unu dictatore, ne-cutediendu a se numi elu pe sine insusi si ne-fiindu siguru déca colegulu seu ilu va denumi. Not'a lui J. J. Rousseau.

Depuneri de capitale pentru fructificare

se primescu la institutulu subsemnatu cu 5%, éra sub conditiune de a se anunciá institutulu ridicarea depunerii la 6 luni inainte cu 5 1/2% interesse.

Interesele incepu cu diu'a, care urmésa dupa diu'a depunerii capitalului si incéta cu diu'a premergétore dilei, in care se ridica depunerea cu acelu adaosu inse, cá numai dupa acele capitale se dau interesse, care stau depuse la institutu celu puçinu 15 zile.

Cu inceperea dela 1 Ianuaru 1880 interesele se patescu fára detragere.

La dorinti'a deponentului se potu stabili in diu'a depunerii capitalului si conditiuni speciali de esolvire, care se insémna apoi in libelu si in cartea depunerilor institutulu. In atare casu, restituirea depunerii urmésa dupa aceste modalitati speciali.

Depunerile tramise prin posta pe lângá comunicarea adresei deponentului se resolu totu-deauna in diu'a primirei.

Asemene se potu efectui prin posta anuciari si ridicare de capitale.

Sibiu, in 31 Decembre 1879.

„ALBIN'A“

(113) 2—4 Institutu de creditu si de economii.

● Cura pentru érna. ●

Wilhelm's
THE'A CURATITÓRE DE SANGE
antiartritica si antireumatica
a lui (1) 1 25
Franciscu Wilhelm,
farmacistu in Neunkirchen (Austri'a de josu),
a fostu folosita in fórté multe casuri cu rezultatele cele mai bune, ceea ce se probédia prin mii de scrisori de recunoscutia, in contra sioldinei, a reumatismului, a raneloru deschise, in contra reiloru invecitate si permanente, a raneloru care puroiéza neincetatu, ale bubelor pe piele, remase din morburu secuale, bubelor de pe corpu si diu fatia, petelor, bubelor siphilitice, inflaturelor de ficatu si splina, dureriloru hemoroidale, galbinare, suferintiloru intensive a nerviloru, a muschiloru si a dureriloru la incheiaturi, greutatiloru de stomacu si de venturi, incuieriloru, ale udului, polutiuniloru, impotenciei la barbati si pótele albe la femei, morburiloru scrofulóse, inflaturi ale ghinduleloru si in contra altoru suferintie. Atestatele la cerere se tramitu gratis.
Pachete inpartite in 8 dose se afla cu pretiu de 1 fl., pentru timbru si pachetare se socotescu 10 cr. Pentru de a se apará de falsificate, se se caute cunoscutele marce brevetate si legalisate in mai multe state.
Se afla de vendiare in Sibiu la d-nii Fried. Thallmayer si I. B. Misselbacher.

● Cura pentru primavara. ●

Editoru si redactoru responsabilu: **G. Baritiu.**
Tipariulu lui **W. Krafft.**